

**HET KUNSTWERK
OP DE ROTONDE IS
DE BELICHAMING
VAN HET CREDO
VAN THORBECKE**

7

**HANS VAN
HOUWELINGEN**

**BECOMING TARDEN
PROLOGUE**

**THE ORGANISATION
AND MYSELF**

**JILL
MAGID**

8

7 HET KUNSTWERK OP DE ROTONDE IS DE BELICHAMING VAN HET CREDO VAN THORBECKE

Het gaf in kunstkringen sporadisch aanleiding tot debat, maar nu heeft ook een belangrijke politicus vraagtekens gezet bij het langstlopende adagium in de kunst: het Thorbecke credo. Volgens de Amsterdamse wethouder Carolien Gehrels is het moment aangebroken het standpunt te verlaten dat de overheid geen beoordeelbaar van kunst en wetenschap mag zijn. Afgezien van het feit dat Thorbecke dit nooit bedoeld heeft als een nobele geste van de macht - hij wilde dat de overheid geen geld aan kunst zou besteden - is het opmerkelijk dat er decennia voorbij gaan zonder dat er in dit verband enige ontwikkeling is. De reacties op het standpunt van Gehrels getuigen ook nu weer van een retorische status quo die al minstens een jaar of vijftig duurt. De gedachte is, dat als de overheid zich wél met de kunst zou bemoeien, het gedaan is met de artistieke vrijheid en er een risico ontstaat om in een culturele dictatuur te belanden. Met die constatering is de kwestie al vaker afgehandeld en weer snel ten einde. Op zijn minst lijkt het zinnig om na te gaan of de afwezigheid van de overheid op kunst-inhoudelijk terrein tot een goed resultaat leidt. Het clichématige spookbeeld omtrent staatsbemoeienis betekent niet automatisch dat de afwezigheid ervan een goed klimaat schept.

Het gezicht van de samenleving is getekend door politieke en economische dominantie. Kunst speelt geen rol, is geen bouwsteen. Ze is althans geen serieuze maatschappelijke partner, maar een beschaafd extraatje, een product van de verzorgingsstaat. Bedrijven willen zich nog wel eens te buiten gaan aan artistieke praktijk met als doel het al te opzichtige opportunisme van hun handel te camoufleren, politici willen of kunnen dit potentieel - en historisch bewezen - krachtig instrument niet hanteren. Er is een duidelijk verband tussen een afwezige overheid en de marginale rol die de kunst in de samenleving speelt. Het ontbreken van kunst en cultuur als maatgevend politiek criterium heeft grote gevolgen. Grote bouwprojecten mislukken dikwijls omdat blijkt dat er in de omgeving van de gebouwen nauwelijks valt te leven. Het prestigieuze bouwproject als de Amsterdamse Zuidas ontwikkelt zich in snel tempo als het grootste nationale waagstuk omdat de ontwikkelaars zich richten op winstgevend exploitatie van de gebouwen en in het geheel niet zijn ingesteld op investeringen die op veel langere termijn de plek van die gebouwen een ziel geven, een duurzame genius loci voorstaan. Terwijl in iedere bouw-prospectus 'het is hier goed toeven' op het voorblad staat gedrukt, blijkt het in praktijk, vooral na vijven, tussen het glas en glanzend natuursteen dodelijk geesteloos. Almere schrok zich - pas na veertig jaar - wild toen het besef doordrong dat het een van de grootste Nederlandse steden zou gaan worden waar nog steeds

niets te beleven is. In alle haast is begonnen aan een culturele inhaalslag, die honderd keer meer kost dan wanneer de politiek meteen de kunst als instrument voor de leefbaarheid had ingezet. Maar onder leefbaarheid wordt verstaan dat besteding aan cultuur en kunst onzinnig is en de gemeenschap beter af is met meer cultuurpolitie. Leefbaarheid is als consumenten vanaf een kilometer zonder lenzen in kunnen zien waar ze moeten kopen, met als gevolg dat er een kaalslag heeft plaatsgevonden onder vele vaak niets vermoedende steden en stadjes die voorgoed zijn verminkt door winkelketens die elke pui rigoureuus en onherstelbaar hebben veranderd in het logo van hun product. Wegen en straten gaan niet meer over zichtlijnen en assen, maar zijn veiligheidsdogma's, waarbij op rotondes het hoogtepunt van de treurnis wordt gevierd met een kunstwerk. Het kunstwerk op de rotonde is de belichaming van het credo van Thorbecke.

De kunst heeft zichzelf grotendeels opgegot in instituten. Voor waar ze zich erbuiten waagt wacht een op sociale leest geschoeid kunstprogramma, ondergebracht bij adviserende kunstcommissies, die de kunstenaars en de buurtbewoners een beetje zoethouden, maar toch vooral als schaamlap dienen voor een ongeïnteresseerde politiek. Steden worden gebouwd in cycli van vier jaar, die na verkiezingen opnieuw

beginnen. Daarin zit geen clause voor de winst op langere termijn als gevolg van duurzame culturele investeringen. Maar stel je eens voor wat het economische gevolg zou zijn voor steden als Rome, Florence, Parijs of Amsterdam als er in het verleden niet substantieel in kunst en cultuur was geïnvesteerd. Ze zouden failliet zijn gegaan.

Hier schuilt waarschijnlijk de crux van deze kwestie. De ziel van die steden, dat waar iedere toerist voor komt, dat waar die steden rijk van worden, is veelal tot stand gekomen in volstrekt politiek-incorrecte omstandigheden. Aan ieder prachtig gebouw, allee of monument zit wel een luchtje, wat dat betreft. In het huidige licht van democratie is er geen consensus over incorrectheid, geen transparantie. Zolang ze niets met elkaar te maken hebben zitten de vele dubbele agenda's in de politiek en in de kunst elkaar niet in de weg. Het debat dat Carolien Gehrels aangaat is dan ook uit koers, door ideële correctheid, zowel van haarzelf als van de tegenstanders. Zij bepleit haar visie met multi-culturaliteit en veranderde bevolkings-samenstelling, haar tegenstanders doen dat met de zuiverheid van de kunst. Feit is dat er in alle grote steden altijd al een mêlée aan bevolkings-groepen leeft en de kunst nog nooit zuiver is geweest. De discrepantie tussen de werkelijke praktijk en ideële theorie zou heel goed als

uitgangspunt op tafel kunnen liggen; als een nieuw fundament waarop de politiek en de kunst elkaar treffen. De realiteit bestaat meestal uit onvernegbare entiteiten, die samen desalniettemin de praktijk bepalen waarin de toekomst gestalte krijgt. In die zin zitten politici en kunstenaars in het zelfde schuitje en hebben ze heel wat te bespreken en inhoudelijk te oordelen. De angst voor elitaire autonome kunst enerzijds of enge staatskunst anderzijds is gratis; kunstenaars en overheid zijn mans genoeg om voor hun eigen kwaliteit te staan. Dat een van beiden een coupe pleegt is veel onwaarschijnlijker dan dat er een interessant klimaat ontstaat voor een duurzame samenleving. Als wethouder Gehrels bereid is de status quo echt open te breken, ondersteun ik haar daarin van harte. Ze zou de eerste politicus zijn die naast politiek verantwoordelijk ook cultureel aansprakelijk wordt.

HANS VAN HOUWELINGEN

Hans van Houwelingen is beeldend kunstenaar en woont en werkt in Amsterdam.

8 BECOMING TARDEN-PROLOGUE

Living in Amsterdam in the spring of 2004, I received a letter from a senior advisor to the Netherlands' chief government architect. Enclosed was a job description, translated from Dutch. The Government Buildings Agency was hiring on behalf of the Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst, or the Dutch secret service. The Organization had doubled in size over recent years due to the new wave of global terrorism and was thus moving to a larger building. As a government building funded with public money, federal law required a percentage of the project's total budget be used to commission a new onsite artwork. The Agency's mission was to appoint someone whose work would support the mission of The Organization, as paraphrased below. The Organization's reluctance to commission an artwork was clear from the document enclosed, which excited me even more. It described its task as to protect the interests of the nation by researching groups and individuals, both domestic and international,

which pose a threat to the democratic order of the state. Society, it wrote, expects The Organization to know what those threats include. At the same time, citizens require legal protection against techniques used by The Organization that invade the personal domain, such as audio and physical surveillance. The Organization acknowledged that just how far it is permitted to go in fulfilling its task without compromising the cornerstones of society—openness, democracy, and civil rights for all—is constantly in question. "Sometimes," the letter concluded, "the information that is assembled cannot be made public. Where possible the organization tries to be open."

Applications should include a resume, mission statement, and examples of relevant work.

In sending me the letter, the senior advisor had clearly recognized what I did: this job was perfect for me. It was the logical next step in my career, which had come to involve an experiential investigation of secrecy and government institutions—often by my infiltrating them. I sat down at my improvised desk in the canal

house at which I was staying and prepared my application. I wrote it in a voice which the Government Buildings Agency and The Organization would identify with, or even think they might be able to exploit—a skill I had learned from experience.

The letter arrived just as I was planning to leave the country permanently. My desire to work with The Organization put that move on hold. I called the friend who was subletting my old apartment. We had agreed that if living with my boyfriend did not work out and I remained in Holland, I could reclaim my flat. I suggested he start making other arrangements, just in case.

Three weeks later, the Agency advisor informed me that I'd passed the first screening. One step closer to The Organization, I decided to wait it out. I notified my sub-lessee. He had until the end of the month to vacate.

On June 22, 2004, I was asked to meet with The Organization's selection committee at the Government Buildings Agency office in The Hague. The committee was already assembled when I arrived—they'd been screen-

ing other candidates that morning. The interviews were being conducted in a semiprivate room closed off from the rest of the office by soundproofed glass walls. The desks closest to the room were vacant; I assumed that they'd been cleared. The committee, seated around a black oval table, numbered around fifteen people. All the men were in business suits; most of the women wore mid-length skirts or dress pants with silky blouses buttoned to various heights. The amount of cleavage revealed depended on the women's ages, which ranged greatly. The younger committee members greeted me with a smile; the elders barely nodded.

The advisor dimmed the lights. Using carefully selected images, I traced the stages of my development. (...) Over these images, I described to the committee my process of working closely with government institutions to identify with them personally and locate their human side. I inferred that I could do the same for The Organization. I then thanked the committee and the advisor escorted me out of the room. Before attending to the next candidate, he squeezed my arm and

whispered, That was very good.

A few days later, I was strolling through Dam Square with a former classmate of mine who was visiting the city on business. As we discussed the pros and cons of living in Europe versus the States, I got a call from the Agency. The advisor notified me that The Organization had offered me the commission. I grabbed my friend by the shirtsleeve and silently mouthed, Yes! The advisor explained that he would continue to work with me on this assignment on behalf of the Agency as a mediator between The Organization and myself. I had until the end of the year to prepare my angle and outline exactly what I proposed to do for The Organization.

An extended version of this text appears in *Becoming Tarden*, a novel by Jill Magid.

Jill Magid. e-flux.com 10-2009. 14 januari 2010 <http://www.e-flux.com/journal/view/87>